

The book cover features a central illustration of a woman with long brown hair, seen from behind, wearing a dark green coat and a tan messenger bag. She stands on a path overlooking a vast, hazy landscape of rolling hills and mountains. In the sky, several vintage military aircraft are flying. The scene is framed by green foliage and leaves at the top and sides, with a soft, golden light filtering through the atmosphere.

KRISTIN
HARMEL

KATOAVIEN
TÄHTIEN
METSÄ

TAMMI

Kristin Harmel

KATOAVIEN
TÄHTIEN METSÄ

SUOMENTANUT AILA HERRONEN

TAMMI

HELSINKI

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS *THE FOREST OF VANISHING STARS*
ILMESTYI YHDYSVALLOISSA 2021.

COPYRIGHT © 2021 BY KRISTIN HARMEL LIETZ
PUBLISHED IN AGREEMENT WITH THE AUTHOR, C/O BAROR INTERNATIONAL, INC.,
ARMONK, NEW YORK, U.S.A.

SUOMENKIELINEN LAITOS © AILA HERRONEN JA TAMMI 2024
TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ.

ISBN 978-952-04-5074-8
PAINETTU EU:SSA

*Kathy Trocheckille (Mary Kay Andrewsille),
Kristy Woodson Harveylle, Patti Callahan Henrylle,
Mary Alice Monroelle, Meg Walkerille, Shaun
Hettingerille ja kaikille Friends & Fiction -yhteisön
jäsenille. Te täytitte mustan vuoden valolla,
rakkaudella ja ystävyydellä, ja olen
ikuisesti kiitollinen kaikista tavoista,
joilla te minut pelastitte.*

Luku yksi

1922

VANHA NAINEN tarkkaili varjoissa Behaimstraße 72:n edustalla ja odotti, että valot sammuisivat sisältä. Huoneiston parveke pursusi verenpunaisia ruusuja ja muratti kiipesi pitkin rautakaiteita, mutta siellä asuva nuoripari – vallanhimoinen Siegfried Jüttner ja hänen pidättyväinen vaimonsa Alwine – ei kasveja hoitanut. Niistä vastasi palvelustyttö, sillä elämää voivat vaalia vain ne, joiden sydämessä on ripaus hyvyttä.

Vanha nainen oli tarkkaillut Jüttnereita jo lähes kaksi vuotta ja tiesi heistä asioita, joilla oli merkitystä hänen tulevalle tehtävälleen.

Nainen tiesi esimerkiksi, että Herr Jüttner oli liittynyt Berliinin ensimmäisten miesten joukossa Saksan kansallissosialistiseen työväenpuolueeseen, uuteen poliittiseen liikkeeseen, joka sai hiljalleen jalansijaa sodan runnomassa maassa. Nainen tiesi, että Jüttner oli saanut siihen kimmokkeen lomaillessaan lähes kolme vuotta sitten Münchenissä ja nähtyään vihaisen nuoren miehen nimeltä Adolf Hitler pitämässä innostavaa puhetta Hofbräukeller-ravintolassa. Nainen tiesi, että puheen kuuluttuaan Herr Jüttner oli kävellyt kahdenkymmenen minuutin matkan tyylikkääseen Hotel Vier Jahreszeiteniin, herättänyt nukkuvan vaimonsa ja maannut tämän kanssa, vaikka vaimo vastustelikin ensin, sillä tämä oli nähnyt unta kerran rakas-

tamastaan nuoresta miehestä, joka oli kuollut ensimmäisessä maailmansodassa.

Vanha nainen tiesi myös, että sinä syksyntyöksuisena iltana Baijerissa siitetyllä lapsella, tytöllä jolle Jüttnerit antoivat nimeksi Inge, oli kyyhkysen muotoinen syntymämerkki vasemman ranteensa sisäpuolella.

Hän tiesi myös, että tyttö täyttäisi kaksi seuraavana päivänä, 6.7.1922. Ja yhtä varmasti kuin hän tiesi, että kielon kellonmuotoiset kukinnot ja ukonhatun tummansiniset terälehdet voivat tappaa ihmisen, hän tiesi, ettei tyttö saanut jäädä Jüttnerien luo.

Siksi hän oli tullut.

Vanha nainen nimeltä Jerusza oli aina tiennyt asioita, jotka pysyivät muilta salassa. Hän oli esimerkiksi tiennyt, millä hetkellä Frédéric Chopin kuoli vuonna 1849, sillä hän oli herännyt sikeästä unesta Chopinin Vallankumousetyidin nuottien marssiessa murheellisena paraatina hänen päässään. Nainen oli tuntenut maan järisevän, kun Marie Curie syntyi vuonna 1867 ja Albert Einstein 1879. Ja eräänä läkähdyttävänä kesäkuun lopun päivänä vuonna 1914, kaksi kuukautta sen jälkeen kun hän oli täyttänyt seitsemänkymmentäneljä, hän oli tuntenut syvällä kaulasuonessaan, viikkoja ennen kuin uutiset tavoittivat hänet, että Itävalta-Unkarin kruununperillinen oli kaatunut salamurhaajan luotiin horjuttaen maailman haurasta tasapainoa. Nainen oli tiennyt silloin, että sota oli puhkeamaisillaan, aivan kuten tiesi nytkin. Hän näki sen horisontissa häämöttävistä tummista pilvistä.

Jeruzsan äidillä, joka oli tappanut itsensä myrkkyyutteella vuonna 1860, oli ollut tapana sanoa, että mahdottomien asioiden tietäminen oli Jumalan lahja, joka kulki vain kaikkein onnekkaimpien juutalaisnaisten verenperintönä äidin puolelta. Jerusza, vuosisatoja vanhan suvun viimeinen, oli toisinaan varma, että se oli lahjan sijaan kirous, mutta joka tapauksessa hänen elinikäisenä taakkanaan oli ollut seurata

metsissä kaikuja ääniä. Puiden lehdet kuiskivat, joet kohisivat uutisia kaukaisilta mailta, kukat kertoivat tarinoita, jotka olivat yhtä vanhoja kuin aika itse. Jos kuunteli tarpeeksi tarkasti, luonto paljasti aina salaisuuksiaan, jotka olivat tietenkin Jumalan salaisuuksia. Ja nyt Jumala oli johdattanut Jeruszan tänne sumun verhoamaan berliiniläiseen kadunkulmaukseen, missä hän muuttaisi lapsen kohtalon ja ehkä samalla palasen maailmaa.

Jerusza oli elänyt 82 vuotta, lähes kaksi kertaa niin pitkään kuin keskivertosaksalainen. Kun ihmiset näkivät hänet – jos nyt ylipäänsä vaivautuivat vilkaisemaan häntä – he hätkähtivät hänen kurttuisia kasvojaan, hänen vuosikymmenten raskaan työn kovettamia käsiään. Yleensä ihmiset eivät tosin kiinnittäneet häneen mitään huomiota, kuten eivät Siegfried ja Alwine Jüttnerkaan, vaikka olivat ohittaneet hänet kadulla satoja kertoja. Jeruszan ikä teki hänet erityisen näkymättömäksi niille, joille tärkeintä oli ulkomuoto ja valta: he pitivät häntä hyödyttömänä, ajan ja tilan hukkana. Kyllähän noin vanha nainen kuolisi varmasti pian. Mutta Jerusza, joka oli elänyt koko ikänsä syvimpien metsien pimeimmissä sopukoissa kasvavilla kasveilla ja yrteillä, tiesi elävänsä vielä lähes kaksikymmentä vuotta, 102 vuoden ikään, ja kuolevansa eräänä keväisenä tiistaipäivänä vuonna 1942 heti lumien sulettua.

Jüttnerien palvelustyttö, erään kuolleen merimiehen arka tytär, oli lähtenyt kotiin kaksi tuntia sitten, ja kello oli vähän yli kymmenen illalla, kun Jüttnerit viimein sammuttivat valot. Jerusza hengitti ulos. Pimeys oli hänen suojaverhonsa, oli aina ollut. Silmiään siristellen hän tuijotti suljettuja ikkunoita ja erotti juuri ja juuri pikkutytön sängyn ääriviivat oikeanpuoleisessa huoneessa vaaleankeltaisten verhojen takana. Hän tiesi tismalleen, missä kohtaa sänky oli, sillä hän oli käynyt huoneessa monesti perheen ollessa poissa. Hän oli sivellyt sormillaan mäntypuisia sängynlaitoja, tuntenut niiden kaarteista uhkuvan voiman. Puulla oli muisti, ja kun Jerusza oli ensi

kerran koskettanut vauvan sänkyä, huoneeseen oli tulvahtanut lämmintä valkoista valoa.

Sama valo oli tuonut hänet metsästä tänne kaksi vuotta aiemmin. Hän oli nähnyt sen ensiksi kesäkuussa 1920, loistamassa puiden latvojen yllä kuin juuri hänelle suunnatut revontulet, viittilöimässä kohti pohjoista. Jerusza inhosi kaupunkia, kammosi olla paikassa, joka oli ihmisen eikä Jumalan rakentama, mutta hänellä ei ollut valinnanvaraa. Jalat olivat kuljettaneet hänet suoraan osoitteeseen Behaimstraße 72, todistamaan kun korpinhiuksinen Frau Jüttner oli imettänyt vauvaa ensimmäisen kerran. Jerusza oli nähnyt vauvan loistavan jo silloin valoa pimeydessä, jonka tuloa kukaan ei osannut aavistaa.

Jerusza ei halunnut lasta, ei ollut koskaan halunnut. Ehkä hänellä oli siksi kestänyt niin kauan tarttua toimeen. Luonto ei kuitenkaan erehdy, ja hän tiesi hetken koittaneen nyt, kun kaupungin valoja vilkkuvan taivaan peitti hiljaisten mustarastaiden parvi.

Nykykaikaisen rakennuksen palotikkaita oli helppo kiivetä ylös ja vielä helpompaa oli työntää Jüttnerien salpaamaton ikkuna auki ja pujahtaa hiljaa sisään. Lapsi oli hereillä ja katseli ääneti, ja eriskummalliset silmät – joista toinen oli sarastuksensininen ja toinen metsänvihreä – hohtivat pimeässä. Lapsen hiukset olivat mustat kuin yö, huulet hätkähdyttävän punaiset kuin silkkiunikko.

”*Ikh bin gekimen dir tzu nemen*”, Jerusza kuiskasi jiddišiksi, kielellä jota tyttö ei vielä tuntenut. *Tulin hakemaan sinut.* Jerusza hämmästyi huomattaessaan, että hänen sydämensä takoi villisti.

Nainen ei odottanut vastausta, mutta lapsen huulet raotuiivat ja tämä ojensi vasemman kätensä, kämmen ylöspäin, ja kyyhkysenmuotoinen syntymämerkki kimmelsi pimeässä. Lapsi sanoi jotain niin hiljaa, että joku vähäisempi olisi sivuuttanut sen pikkuvauvan jokelteluna, mutta Jerusza erotti sanat selvästi. ”*Dus zent ir*”, tyttö sanoi jiddišiksi. *Se olet sinä.*

”*Yo, dus bin ikh*”, Jerusza myönsi. Ja niin hän nosti syliinsä vauvan, joka ei päästänyt ääntäkään, ja painoi tämän tiukasti haurasta vartaloaan vasten, kiipesi ulos ikkunasta, hivuttautui rautakaiteen yli ja laskeutui äänettömästi jalkakäytävälle.

Vauva katseli Jeruszan viitan helmoista hiljaa, valtamerensyvät eripariset silmät pyöreinä, kun Berliini katosi heidän takanaan ja pohjoisessa levittäytyvä metsä nielaisi heidät.

Luku kaksi

1928

TYTTÖ BERLIINISTÄ oli kahdeksanvuotias, kun Jerusza opetti hänet tappamaan ihmisen.

Jerusza oli luonnollisesti hylännyt lapsen ristimänimen heti, kun he olivat päässeet raikkaaseen ilmaan metsän laidalle kuusi vuotta sitten. Inge tarkoitti ”sankarillisen isän tytärtä”, mikä oli vale. Lapsella ei ollut enää muita vanhempia kuin itse metsä.

Sitä paitsi Jerusza oli tiennyt aina siitä lähtien, kun hän ensi kerran näki valon Berliinin yllä, että lasta kuului kutsua Yonaksi, mikä tarkoitti kyyhkystä hepreaksi. Hän oli tiennyt sen jo ennen kuin näki tytön syntymämerkin, joka ei ollut haalennut ajan myötä vaan voimistunut, tummunut merkkinä siitä, että tyttö oli erityinen, että hänen kohtalonaan oli jotakin suurta.

Oikea nimi oli elintärkeä, eikä Jerusza voinut kutsua Yonaa muuksi kuin mikä tämä oli. Hän odotti tietenkin vasta-uuoroisesti samaa, toisen oikean henkilöllisyyden kunnioittamista. Jerusza tarkoitti ”omistettua perintöä” – nimi viittasi taikavoimiin, jotka Jerusza oli saanut verenperintönä, ja oli kunnianosoitus sille, että hän kuului metsälle. Eikä Jerusza antanut Yonan kutsua itseään millään muulla nimellä. ”Äiti” tarkoitti jotakin muuta, jotakin sellaista, mitä Jerusza ei ikinä tulisi olemaan eikä halunnut olla.

”On satoja tapoja tappaa”, Jerusza sanoi heinäkuun ilta-päivän hiipuvassa valossa pian lapsen kahdeksannen syntymä-päivän jälkeen. ”Ja sinun täytyy tuntea ne kaikki.”

Yona nosti katseensa pienestä peukaloisesta, jota hän vuoli puupalikasta. Hän oli ruvennut veistämään olentoja seurakseen. Se oli käsittämätöntä Jeruszasta, joka itse arvosti yksinäisyyttä yli kaiken, mutta harrastus vaikutti varsin viattomalta. Yonan pimeimmän tähdettömän yön väriset hiukset putosivat selkään kaartuen kapeiden hartioiden yli. Yonan silmät – pohjattomat ja levottomuutta herättävät – olivat hämmennyksestä kosteat. Aurinko oli jo laskenut matalalle, ja Yonan varjo venyi hänen taakseen koko matkan aukion reunalle saakka kuin se olisi yrittänyt paeta puiden lomaan. ”Mutta sinähän olet aina sanonut, että elämä on arvokas. Että se on Jumalan lahja ihmiselle ja sitä täytyy suojella”, Yona sanoi.

”Niin. Mutta kaikkein tärkeintä on suojella omaa henkeään.” Jerusza suoristi kämmenensä ja asetti kädensyrjän oman henkitorvensa päälle. ”Jos joku hyökkää kimppuusi, kova isku tähän voi olla tappava oikein annettuna.”

Yona räpytteli muutaman kerran silmiään, joita reunustivat pitkät ripset. Posket olivat luonnottoman kalpeat. Aina kalpeat, vaikka aurinko porotti armottomasti heidän niskaansa. Yonan kädet vapisivat, kun hän asetti puisen peukaloisen maahan. ”Mutta kuka minun kimppuuni hyökkäisi?”

Jerusza tuijotti lasta inhoten. Tämän pää oli aina pilvissä Jeruzsan opetuksista huolimatta. ”Senkin typerä lapsi!” Jerusza kivahti. Yona vetäytyi kauemmas. Oli hyvä, että hän pelkäsi, sillä kauheuksia oli tulossa. ”Kysymyksesi on jälleen kerran väärä. Vielä koittaa päivä, jolloin olet iloinen, että opetin sinulle kaiken osaamani.”

Se ei ollut vastaus kysymykseen, mutta Yona ei uskaltanut suututtaa Jeruzsaa. Jerusza oli vahva kuin gemssi, älykäs kuin varis, kostonhaluinen kuin harakka. Hän oli elänyt maan päällä jo lähes yhdeksän vuosikymmentä, ja hänen ikänsä ja

viisautensa herätti Yonassa pelkoa. Se sopi Jeruszalle hyvin: Yonalle täytyi olla selvää, ettei Jerusza ollut hänen äitinsä. Jerusza oli opettaja, ei muuta.

”Mutta Jerusza, en tiedä pystyisinkö tappamaan”, Yona sanoi viimein hiljaa. ”Miten minä voisin silloin elää itseni kanssa?”

Jerusza tuhahti. Oli vaikea uskoa, että Yona oli vieläkin noin naiivi. ”Minä olen tappanut neljä miestä ja yhden naisen, lapsi. Ja voin vallan hyvin elää itseni kanssa.”

Yonan silmät pyöristyivät, mutta hän ei sanonut enää mitään ennen kuin valo oli hiipunut taivaalta ja päivän oppitunnit olivat päättyneet. ”Kenet sinä olet tappanut, Jerusza?” Yona kuiskasi pimeään, kun he makasivat selällään maassa, vasta viime viikolla kuusenaikana rakentamansa katoksen alla. He muuttivat aina kuukauden tai kahden välein, rakensivat uuden majan metsän suomista antimista, ja kun sade ei uhannut, he jättivät aina nopeasti kyhäämiinsä kaarnakattoihin raon, josta tähdet näkyivät. Tänä iltana taivas oli pilvetön, ja Jerusza näki Pikku Otavan, Otavan ja Lohikäärmeen matavan taivaan poikki. Elämä oli alituisessa liikkeessä, mutta tähdet olivat ja pysyivät.

”Yhden maanviljelijän, kaksi sotilasta, sepän ja naisen, joka murhasi minun isäni”, Jerusza vastasi katsomatta Yonaa. ”Heistä jokainen olisi tappanut minut, jos olisi saanut tilaisuuden. Älä koskaan suo kenellekään sitä tilaisuutta, Yona. Jos unohdat tämän läksyn, se koituu kuolemaksesi. Lepää nyt.”

Seuraavaan täysikuuhun mennessä Yona oli oppinut, että potku selkärangan tyven oikealle puolelle saattoi puhkaista munuaisen. Vaakasuora isku kämmensyrjällä nenänselkään saattoi murskata kasvojen luut syvälle kalloon ja aiheuttaa aivo-verenvuodon. Kova varvaspotku maassa makaavan ohimoon saattoi päättää elämän pikaisesti. Nopea niskalenkki istuvan ihmisen selkäpuolelta ja rivakka nykäisy taakse päin saattoivat katkaista niskan. Veitsi, joka työnnetään viistosti ylös ranteen

sisäpuolelta ja värttinävaltimoa pitkin ylös kyynärvartta, saattoi valuttaa ihmisen kuiviin minuuteissa.

Maailmankaikkeudessa on kuitenkin kyse tasapainosta, joten Jerusza opetti Yonalle jokaista tappamiskeinoa kohden yhden parannuskeinon. Mustikat saattoivat palauttaa verenkierron pettävään sydämeen tai elvyttää kuolevan munuaisen. Tahnaksi survottu aitokissanminttu saattoi pysäyttää verenvuodon. Takiaisenjuuri saattoi poistaa myrkyä verenkierrosta. Murskatut seljanmarjat saattoivat alentaa tappavan kuumeen.

Elämä ja kuolema. Kuolema ja elämä. Kaksi asiaa, joilla ei juuri ollut merkitystä, sillä lopulta sielut elivät kauemmin kuin ruumis ja yhtyivät äärettömään Jumalaan. Yona ei kuitenkaan ymmärtänyt sitä, ei vielä. Hän ei vielä tiennyt syntyneensä korjaamaan maailman, *tikkun olam*, ja että jokainen *mitsva*, jonka hän toimittaisi, sytyttäisi jumalallisia valonkipinöitä.

Kunpa metsä olisikin pystynyt elättämään heidät täysin, mutta Yona tarvitsi kasvaessaan vaatteita, maitoa luita vahvistamaan, kenkiä suojaamaan jalkoja, jotta ne eivät repeytyisi riekaleiksi maastossa kesällä tai jäätyisi kalikoiksi talvella. Kun Yona oli pieni, Jerusza jätti hänet toisinaan yksin metsään yhdeksi päiväksi ja yhdeksi yöksi peloteltuaan hänet ensin pysymään niillä sijoillaan tarinoilla pikkutyttöjä syövästä ihmissusista, ja lähti yksin viereisiin kyliin hakemaan, mitä tarvittiin. Mutta kun Yona alkoi kysellä lisää, ei auttanut kuin ottaa hänet mukaan ja esitellä hänelle ulkomaailman vaarat. Muistuttaa häntä siitä, että kehenkään ei voinut luottaa.

Eräänä kylmänä talviyönä vuonna 1931 lumihiuataleita leijaili mustalta taivaalta, kun Jerusza talutti pyöreäsilmäisen lapsen Grajewon kylään, joka sijaitsi Puolan koillisosassa. Ja vaikka Jerusza oli nimenomaan käskenyt Yonaa olemaan hiljaa, tämä ei malttanut pysyä vaiti. Hän syyti Jeruszalle kysymyksiä, kun

he hiipivät pimeyden halki kohti maataloa: *Mistä tuo katto on tehty? Miksi hevoset nukkuvat tallissa eivätkä niityllä? Miten nämä tiet on tehty? Mitä tuossa lipussa on?*

Viimein Jerusza käännähti katsomaan häntä. ”Nyt riittää, lapsi! Täällä on sinulle pelkkää epätoivoa ja vaaraa! Itselleen vieraan elämän haikailu on kuin tuijottaisi aurinkoon: siinä tuhoutuu omaan tyhmyyteensä.”

Yona hiljensi pelästyneenä. Mutta kun Jerusza pujahti sisään talon takaovesta, palasi sylissään saapaspari, housut ja villakangastakki, joilla Yona pärjäisi ainakin pari talvea, ja viittilöi Yonalle, tämä ei suostunut seuraamaan.

”Mitä nyt?” Jerusza kysyi ärtyneenä.

”Mitä he tekevät?” Yona osoitti maatalon ikkunaa, jonka takana perhe oli kokoontunut pöydän ympärille. Perhe oli juutalainen ja oli hanukan ensimmäinen ilta. Juuri siksi Jerusza oli valinnut kyseisen talon tietäen, että perhe olisi keskittynyt rituaaliin. Nyt perheen isä nousi seisomaan, ja *menorassa* palava kyntilä valaisi hänen kasvonsa. Vaikka ääntä ei kuulunut, mies selvästi lauloi silmät ummessa. Ikkunassa avautuvaa näkyä katselevan Yonan ilme ei miellyttänyt Jeruszaa: se kieli kaipuusta ja haltioitumisesta, ja moiset tunteet johtivat vain epäonnisiin ajatuksiin karkaamisesta.

”Tollojen touhuja”, Jerusza sanoi viimein. ”Ei täällä ole sinulle mitään. Tule nyt.”

Yona ei liikahtanutkaan. ”Mutta kun he näyttävät niin onnellisilta. Viettävätkö he hanukkaa?”

Totta kai Yona tiesi, että niin oli asian laita. Jerusza veisti joka vuosi menoran puusta yksinkertaisesti siksi, että hänen äitinsä oli vuosia sitten käskenyt tehdä niin. Hanukka ei ollut juutalaisten tärkeimpiä juhlia, mutta se juhlisti eloonjäämistä ja sitä jokainen metsissä elävä osasi arvostaa. Tyttö oli silti hölmö. Jerusza siristi silmiään. ”He toistavat sanoja, joilla ei luultavasti ole heille enää mitään merkitystä. Toisto on tarkoitettu ihmisille, jotka eivät halua ajatella itse. Ihmisille, joilla ei

ole mielikuvitusta. Miten Jumalan voisi löytää hetkistä, joista on tullut pelkkää ulkolukua?”

Kumpikin katseli perhettä hetken vaiti. ”Mutta mitä jos toisto tuo lohtua?” Yona kysyi viimein hiljaa. ”Mitä jos toistossa on taikaa?”

”Miten ihmeessä toistossa voisi olla taikaa?” Heidän täytyisi hankkia vielä pari hinkillistä maitoa navetasta, ja Jeruszan kärsivällisyys alkoi olla lopussa.

”No, Jumala herättää samat puut henkiin joka vuosi, vai mitä?” Yona kysyi hitaasti. ”Hän panee samat vuodenajat alkamaan ja loppumaan, samat kukat kukkimaan, samat linnut laulamaan. Ja siinä on taikaa, eikö olekin?”

Jerusza mykistyi. Yona ei ollut ennen päihittänyt häntä hänen omassa pelissään. ”*Älä koskaan kyseenalaista minua*”, Jerusza kivahti lopulta. ”Sulje nyt suusi ja tule.”

Oli väistämätöntä, että Yona alkaisi miettiä elämää metsien ulkopuolella. Jerusza oli aina tiennyt hetken koittavan, ja nyt hänen taakkanaan oli varmistaa, että tyttö suhtautuisi siviilisaatioon asianmukaisella pelolla.

Jerusza oli opettanut Yonalle kaikkia tuntemiaan kieliä siitä asti, kun oli tämän hakenut, ja tämä osasi puhua sujuvasti jiddiisiä, puolaa, valkovenäjää, venäjää ja saksaa sekä pari sanaa ranskaa ja englantia. *On tunnettava vihollisen sanat*, Jerusza sanoi aina ja oli tyytyväinen, kun Yonan silmistä paistoi pelko.

Jeruszalla oli kuitenkin muutakin opetettavaa, ja niinpä hän alkoi varastaa kyläretkillä myös kirjoja. Hän opetti Yonan lukemaan, laskemaan ja ymmärtämään tiedettä. Hän vaati, että Yonan piti tuntea Toora ja Talmud, mutta toi tälle myös kristittyjen Raamatun ja jopa muslimien Koraanin, sillä Jumala oli kaikkialla ja Hänen etsintänsä oli loputon. Se oli täyttänyt Jeruszan koko elämän, vienyt hänet siihen pimeään kadunkulmaukseen Berliinissä kesällä 1922 ja pakottanut hänet varastamaan tämän lapsen, josta oli tullut piikki hänen lihaansa.

Ja vaikka Yona ärsyttikin häntä usein, Jeruszan oli pakko myöntää, että tämä oli älykäs, herkkä ja tarkkavaistoinen. Yona joi kirjoista tietoa kuin raikasta vettä ja kuunteli herkeämättömän keskittyneesti aina, kun Jerusza suvaitsi paljastaa salaisuuksiaan. Neljäntoista vanhana Yona tiesi maailmasta enemmän kuin useimmat yliopistokoulutuksen saaneet. Ja mikä tärkeintä, hän tunsi metsän mysteerit, kaikki tavat selvitä hengissä.

Kun Yona avasi silmänsä maailmalle, Jerusza vaati vain kahta asiaa. Yksi: Yonan täytyisi aina totella häntä ja kaksi: Yonan täytyisi aina piileskellä metsissä niiltä, jotka saattaisivat satuttaa häntä.

Joskus Yona kysyi miksi. Kuka häntä haluaisi satuttaa? Mitä he yrittäisivät tehdä?

Jerusza ei kuitenkaan vastannut, koska ei totta puhuen ollut varma. Hän tiesi vain, että kun hän aamuyöllä 6. heinäkuuta 1922 kiiruhti metsään kaksivuotias lapsi sylissään, taivaalta kuului selvästi ankara ääni. *Eräänä päivänä hänen menneisyytensä palaa*, ääni oli sanonut. *Ja silloin se muuttaa monen elämän suunnan, ehkä jopa riistää hänen oman henkensä. Ainoa turvallinen paikka on metsä.*

Sama ääni oli käskenyt Jeruszaa hakemaan tytön, sama ääni oli aina kuiskutellut Jeruszalle puista. Jerusza oli uskonut suurimman osan elämästään, että tuo ääni kuului Jumalalle. Mutta nyt elämänsä ehtoopuolella hän ei enää ollut varma. Mitä jos hänen päässään kaikuva ääni olikin hänen omansa? Mitä jos se olikin äidin hulluuden perintöä, ripaus mielipuolisuutta korkeamman johdatuksen sijaan?

Aina kun tuollaiset kysymykset nousivat mieleen, Jerusza työnsi ne pois. Ääni ylhäältä oli puhunut, ja kuka tietää, mikä kohtalo häntä odottaisi, jos hän ei kuuntelisi sitä?

Luku kolme

KAKSI VUOTTA myöhemmin ja 150 kilometriä etelään Yona uskalsi viimein uhmata Jeruszan käskyjä.

Yona ja Jerusza olivat saapuneet Białowieżan eli Valkoisen tornin metsään, ja vaikka syksy oli jo kääntymässä talveksi, maata peittivät yhä sienet, päiviä tauottivat puita hakkaavat tikat ja tallustelevat hirvet, yön hiljaisuuden rikkoi vaeltavien susilaumojen ulvonta. Metsä oli taianomainen paikka, ja Yonan, joka oli oppinut rakastamaan lintuja, oli vaikea keskittyä muuhun valkoisten kattohaikaroiden ja juovikkaiden kaulushaikaroiden liitäessä taivaalla. Hän kuvitteli kohoavansa itse taivaalle, näkevänsä kilometrien päähän ja pystyvänsä yksinkertaisesti lentämään tiehensä, menemään minne mieli. Se oli kuitenkin pelkkä unelma.

Oli lokakuun loppu, ilma oli kirpeä ja kylmä, ja Yona keräsi tammenterhoja suureen koriin. He varastoisivat ne pitkän talven varalle: suurin osa terhoista huuhdottaisiin, kuivat-taisiin ja jauhettaisiin jauhoksi, mutta osan he paahtaisivat ja maustaisivat hunajalla, sillä Jerusza oli taitava löytämään mehiläispesiä lahoavista puunrungoista. Taivaalta äkkiä kajah-tava harvinaisen sarakerttusen *ja-ja-ja* yllätti Yonan niin, että hän unohti olla varuillaan. Mies seisoj vain sadan metrin päässä, kun Yona huomasi hänet, vetäisi henkeä ja vetäytyi piiloon pajujen taa.

Mies ei ollut nähnyt häntä eikä kuullut hänen liikkuvan. Yona oli tottunut puiden suhinaan ja eli niin samassa rytmissä

niiden kanssa, että hänen liikkeensä virtasivat tuulen mukana. Hän ojensi vaistomaisesti käden kohti veistä, joka oli aina sidottu hänen nilkkaansa ja jonka hän teroitti varmuuden vuoksi joka viikko Jeruszan vaatimuksesta, ja tuijotti sydän takoen miestä.

Mies ei ollut niin vanha kuin Yona oli ensi näkemältä luullut. Hän oli itse asiassa tuskin vanhempi kuin poikanen, ehkä vuoden tai pari Yonaa vanhempi. Miehen tukka oli yhtä viti-vaalea kuin Yonan sysimusta, ja iho ruskea kuin lehmänvuota. Hänellä oli leveät hartiat, ja varmat askeleet paljastivat, että hän tunsii metsän.

Mutta mistä hän oli tullut? Yona ja Jerusza olivat leiriytyneet täällä jo kolme viikkoa eivätkä olleet nähneet merkkiäkään muista ihmisistä. Asuiko mieskin metsässä? Yonan sydän hakkasi kylkiluita vasten, kun hän mietti ohikiitävän hetken, millaista olisi löytää sukulaissielu. Ajatus herätti rinnassa kipua, joka oli kaipuun, yksinäisyyden ja pelon sinfoniaa ja teki hänet levottomaksi. Hitaasti, ennen kuin ehti ajatella asiaa loppuun asti, Yona nosti kätensä veitsen kahvalta, suoristautui ja astui esiin puiden takaa.

”Hei”, hän sanoi, mutta mies ei kääntynyt, ja Yona ymmärsi, ettei hän ollut puhunut ääneen, vaikka huulet olivatkin muodostaneet sanan. Uudella yrityksellä hän hengitti ensin sisään, ja kun hän toisti tervehdyksen, se kajahti liian terävänä ja nuorukainen käännähti tuijottamaan häntä.

”Hei”, mies sanoi hetken päästä. Hänen äänensä oli matala, silmät uteliaisuudesta pyöreät. Yona mietti, mitä mies mahtoi nähdä. Hän oli nähnyt satunnaisesti oman heijastuksensa pulputtavissa puroissa ja tiesi, että hänen silmänsä – kumpikin erivärinen – olivat suuret hänen kasvoihinsa nähden, nenänsä pitkä, poskipäänsä korkeat ja huulensa kaarevat ja vaaleanpunaiset kuin ruusunnuppu. Hänen ihonsa oli mahdottoman vaalea, vaikka hän elikin ulkosalla, ja hiukset olivat kuin musta savuverho, joka laskeutui vyötäisille saakka. Yona

oli venynyt pituutta kuin heinänkorsi täytettyään heinäkuussa kuusitoista vuotta, ja hänen jalkansa olivat nyt pitkät ja hontelot kuin peuranvasalla. Ensimmäistä kertaa elämässään Yona oli tietoinen kehostaan, joka oli ollut tähän saakka pelkkä työkalu.

Mies näytti odottavan, että Yona sanoisi jotain, joten hän rykäisi kuristavaa kurkkuaan ja pakottautui lausumaan ääneen ensimmäiset mieleen juolahtavat sanat. ”Mitä sinä täällä teet?” hän kysyi.

Mies kohotti kulmakarvojaan – jotka olivat niin vaaleat, että ne olivat melkein näkymättömät – ja nauroi. ”Varmaan samaa kuin sinäkin. Kerään ruokaa talven varalle.”

Yonalla oli satoja kysymyksiä. Mistä mies oli tullut? Minne hän oli menossa? Millainen maailma metsän ulkopuolella oli? Kaikki kysymykset taistelivat tilasta hänen mielessään, mutta suusta tuli ulos vain: ”En ole nähnyt sinua ennen.”

Mies nauroi taas, ja Yona huomasi pitävänsä äänestä. Se oli erilainen kuin Jeruszan nauru, joka oli terävä, käheä ja kaikkietävyuden kyllästämä. Jerusaa oli mahdoton järkyttää, mutta nyt Yona ymmärsi, että toisen yllättäminen toi valtaa, ehkä jopa iloa.

”En minäkään ole nähnyt sinua ennen”, nuorimies sanoi. Hän astui askeleen lähemmäs, ja Yona kompuroi vaistonvaraisesti taaksepäin. Mies pysähtyi kiireesti ja nosti kädet ilmaan. ”Anteeksi. Ei ollut tarkoitus pelästyttää sinua.”

Yona väänsi kasvoilleen hymyn. ”En minä pelästynyt.” Valhe maistui suolaiselta suussa.

Hetken vallitsi hiljaisuus, kun mies tarkasteli Yonaa. ”Asutko täälläpäin?”

”Asun.” Sitten Yona korjasi heti: ”Öö... en.” Hän tunsi poskiensa kuumottavan.

Nuorukainen empi hetken ja tarkkaili häntä. ”Hyvä on. No, minä asun Hajnówkassa.”

”Vai niin.” Yonalla ei ollut aavistustakaan, mitä se tarkoitti.

”Metsän laidalla”, mies selvensi. ”Noin päivän patikkamatkan päässä täältä.”

”Niin tietysti.” Tietämisen teeskenteleminen maistui toiselta valHEELTA. Jerusza oli pakottanut Yonan opettelemaan kaikki maailman maat: hän osasi osoittaa kartalta Brasilian, Nepalin ja Tripuran ja haaveili toisinaan lentävänsä linnun lailla kauas maailman ääriin. Mutta hän tiesi tuskin mitään metsän ulkopuolella olevista kylistä, mikä taisikin olla Jeruszan tarkoitus. Tieto lisäsi houkutusta, ja Jerusza varoi visusti näyttämästä paikallisia karttoja, jotta Yona ei tietäisi yhtään konkreettista paikkaa, minne mennä.

”Entä sinä?” poika kysyi. ”Missä sinä asut?”

”Me...” Yona vaikenä äkkiä. Hän oli aikonut sanoa asuvansa metsässä, mutta eikö Jerusza ollut kieltänyt sanomasta niin? Että ihmiset voisivat tulla satuttamaan heitä. Yona ei uskonut, että tämä nuorimies tekisi niin, mutta hänen oli pidettävä varansa. ”Minä olen Berliinistä.”

Hän ei tiennyt, miksi sanoi niin. Jerusza ei ollut sanallakaan antanut ymmärtää, että Yona oli kotoisin mistään muualta kuin metsästä. Mutta Yona näki toisinaan yöllä unta kaupungista, puisesta sängystä, paksuista vällyistä, vanhemmista jotka rakastivat häntä ja maidosta joka maistui erilaiselta kuin Jeruszan vaeltelevista vuohista lypsämä. Tuo sana – *Berliini* – ei maistunut suolalta, ja Yona mietti, mahtoiko se olla totta.

”Berliinistäkö?” Nuoren miehen kulmakarvat kohosivat. ”Mutta sehän on kuusi- tai seitsemänsataa kilometriä täältä itään.”

Yona kohautti nolona hartioitaan. Berliini oli tietenkin tullut tutuksi karttoja tutkimalla, mutta miksi hän oli maininnut sen nimeltä? Sehän oli maailman äärissä, paikka hänen mielikuvituksessaan, paikka jonne Jerusza ei ikipäivänä veisi häntä. Olipa se typerästi sanottu! ”Niin”, Yona mutisi.

Mies kurtisti kulmiaan, ja epäily veti otsan rypyille. ”No, ehkä me tapaamme vielä.”

Yona ymmärsi, että hän oli menettämäisillään miehen, että tämä oli lähdössä, ja hänet valtasi äkkiä pakottava tarve saada mies jäämään. ”Kuka sinä olet? Siis mikä sinun nimesi on?”

Mies hymyili taas, mutta tällä kertaa vaisusti. Hänen kulmansa olivat yhä epäluuloisesti kurtussa. ”Marcin. Entä sinun?”

”Yona.”

”Yona.” Marcin tuntui makustelevan nimeä huolellisesti kielellään. Yona piti siitä, miltä nimi kuulosti. ”No, Yona, minä palaan huomenna, jos olet vielä maisemissa. Olen leiriytynyt tähän lähelle isäni kanssa.”

”Hyvä on.” Ja koska Yona ei osannut sanoa mitään muuta, hän peruutti hitaasti ja sulautui metsään, kunnes Marcinia ei enää näkynyt. Sitten hän kääntyi ja lähti juoksemaan. Yona kulki tunnin eri suuntaan ja vasta sitten kohti Jeruszan kanssa jakamaansa majaa, sillä vaikka Marcin herätti hänen uteliaisuutensa, hän halusi varmistaa, ettei tämä seurannut häntä.

Kun he sinä iltana söivät päivälliseksi mesisieniä villi-alkosipulin kanssa, Yonan piti purra kieltä. Hän tiesi, että he siirtyisivät heti muualle, jos hän mainitsisi nuorukaisen.

”Oletpa sinä hiljainen tänä iltana”, Jerusza huomautti, kun he menivät läheiselle purolle tiskaamaan astiat, jotka oli varastettu kauan sitten metsän laidalla sijaitsevalta maatilalta. Niin he olivat keränneet suurimman osan omaisuudestaan: vaatteet, saappaat, kattilat, kirveen ja veitset.

”Enkä ole”, Yona sanoi nopeasti, mikä tietenkin sai Jeruszan silmät siristymään epäluulosta. Yonan teki mieli potkaista itseään, kun hän oli niin läpinäkyvä.

”Yleensä sinä puhelet minulle päivästäsi. Siitä mitä olentoja olet nähnyt ja mitä olet kerännyt. Sinähän puhut yleensä lakkaamatta, koska et ole vielä niin viisas, että tietäisit parhaiden tarinoiden syntyvän hiljaisuudesta.”

Yona pakottautui hymyilemään, vaikka sanat osuivatkin arkaan kohtaan. ”Sarakertusen!” hän sanoi liian nopeasti, liian iloisesti. ”Minä näin sarakertusen.”

**"MINÄKIN OLEN RIKKI.
MUTTA JOSKUS ME SOVIMME YHTEEN
JUURI ROSOISTEN REUNOJEMME
VUOKSI. JOSKUS SÄRKYMINEN TEKEE
MEISTÄ VAHVOJA."**

Vuosi 1942.

Nuori Yona on auttanut satoja juutalaisia pakenemaan natsseja metsän suojiin. Onko kaikki kuitenkin menetetty, kun menneisyyteen haudattu salaisuus uhkaa paljastua?

"Harmelin sävähdyttävä seikkailu valloittaa lukijat."

PUBLISHERS WEEKLY

"Täysin ainutlaatuinen."

KELLY RIMMER

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-5074-8